

Murawska, Anna

Working Paper

Wpływ wykształcenia ludności na poziom zatrudnienia i bezrobocia w krajach Unii Europejskiej

Institute of Economic Research Working Papers, No. 82/2017

Provided in Cooperation with:

Institute of Economic Research (IER), Toruń (Poland)

Suggested Citation: Murawska, Anna (2017) : Wpływ wykształcenia ludności na poziom zatrudnienia i bezrobocia w krajach Unii Europejskiej, Institute of Economic Research Working Papers, No. 82/2017, Institute of Economic Research (IER), Toruń

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/219905>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.



<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>



Institute of Economic Research Working Papers

No. 82/2017

**Wpływ wykształcenia ludności na poziom zatrudnienia
i bezrobocia w krajach Unii Europejskiej**

Anna Murawska

Article prepared and submitted for:

9th International Conference on Applied Economics Contemporary Issues in Economy, Institute of Economic Research, Polish Economic Society Branch in Toruń, Faculty of Economic Sciences and Management, Nicolaus Copernicus University, Toruń, Poland, 22-23 June 2017

Toruń, Poland 2017

© Copyright: Creative Commons Attribution 3.0 License

Anna Murawska

anna.murawska@utp.edu.pl

Katedra Ekonomii i Prawa Gospodarczego, Wydział Zarządzania

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy
ul. Fordońska 430, 85-790 Bydgoszcz, Polska

Wpływ wykształcenia ludności na poziom zatrudnienia i bezrobocia w krajach Unii Europejskiej

JEL Classification: I24, I25, J21, J64,

Keywords: wykształcenie, zatrudnienie, bezrobocie, poziom, wpływ, zróżnicowanie, kraje, Unia Europejska

Abstract

Wstęp: Poziom wykształcenia ludności odgrywa istotną rolę jako uwarunkowanie dobrej pracy i godziwego wynagrodzenia i w konsekwencji jest jednym z podstawowych czynników wpływających na rozwój gospodarczy oraz poziom i jakość życia.

Cel artykułu: Głównym celem badań jest określenie zależności pomiędzy poziomem wykształcenia ludności w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej, a sytuacją na rynku pracy, w szczególności poziomem zatrudnienia oraz bezrobocia. Zależności pomiędzy analizowanymi wskaźnikami oraz istniejące różnice i dystanse pomiędzy krajami przedstawiono dla trzech grup: 28 krajów członkowskich (UE-28), „starej” 15-stki (UE-15) oraz „nowych” 13-stu krajów europejskich, które stały się członkami UE od 2004 roku (UE-13).

Metodologia: Do oceny podjętej problematyki uwzględniono wskaźniki charakteryzujące poziom wykształcenia oraz zatrudnienia i bezrobocia ludności. Źródłem danych empirycznych były informacje pochodzące z Europejskiego Urzędu Statystycznego. Analizie poddano 28 krajów Unii Europejskiej. Okresem badawczym były lata 2006-2015. Obliczono między innymi współczynniki zmienności, dynamiki i korelacji. W celu dokonania opisu danych statystycznych zastosowano metodę opisową, porównawczą i tabelaryczną.

Wyniki: Stare kraje członkowskie Unii Europejskiej (UE-15), w porównaniu do grupy nowych krajów UE-13, zamieszkuje istotnie więcej osób bez wykształcenia lub posiada je na najniższym poziomie, oraz równocześnie istotnie większy jest odsetek osób z wykształceniem wyższym. W zakresie poziomu wykształcenia podstawowego, średniego i wyższego dystans pomiędzy starymi i nowymi krajami UE nieznacznie zmniejsza się, pogłębia się natomiast w zakresie odsetka młodych ludzi, którzy nie pracują i nie uczą się oraz wskaźnika uczestnictwa w kształceniu się osób dorosłych, na niekorzyść nowych państw członkowskich. Różnice w poziomie wykształcenia znajdują swoje odzwierciedlenie w skali zatrudnienia i bezrobocia ludności.

Wstęp

Zdolności produkcyjne każdej gospodarki zależą przede wszystkim od ilości i jakości występujących w niej zasobów naturalnych, majątku trwałego, jak również od poziomu techniki produkcji oraz poziomu kwalifikacji pracy, czyli wiedzy teoretycznej oraz doświadczenia produkcyjnego zatrudnionych osób (...) (Nasiłowski, 2007, s. 377). Na obecnym etapie rozwoju przedsiębiorstw maleje rola elementów rzeczowych, rośnie zaś rola zasobów ludzkich (Cybulski, 1999, s. 139). Wartość zasobów ludzkich określana poziomem wykształcenia jest wyznacznikiem i bodźcem rozwoju przedsiębiorstw, gospodarek, a także samych ludzi, w aspekcie zwiększenia dochodów, stabilnego zatrudnienia i w konsekwencji poczucia bezpieczeństwa bytu.

Inwestycje w kwalifikacje człowieka są najtańszym sposobem podnoszenia poziomu konkurencyjności gospodarki i przyspieszenia tym samym tempa rozwoju gospodarczego (...) (Auleytner, 2005, s. 75). Już w 1996 r. w raporcie dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa pt. „Edukacja: Jest w niej ukryty skarb” (ang. „*Learning: the Treasure Within*”) podkreślano, że edukacja powinna sięgać daleko poza dotychczasową praktykę. Kształcenie ma służyć uzupełnianiu, aktualizowaniu wiedzy, przekwalifikowaniu oraz ułatwianiu awansu zawodowego dorosłym. W raporcie tym przedstawiono, iż edukacja społeczeństwa oparta jest na czterech filarach: 1. Uczyć się, aby wiedzieć, 2. Uczyć się, aby działać, 3. Uczyć się, aby żyć wspólnie, uczyć się współżycia z innymi, 4. Uczyć się, aby być (Delors, 1996, s. 37). Według Banku Światowego, w odniesieniu do warunków jakie rysuje „gospodarka oparta na wiedzy”, system edukacji ma do spełnienia cztery podstawowe funkcje. Po pierwsze szeroka, podstawowa edukacja ma dać ludziom umiejętności niezbędne do życia w społeczeństwie, po drugie edukacja powinna stymulować zainteresowania i zachęcać młodych ludzi do poświęcania się nauce i technice, po trzecie powinna wykształcić zróżnicowaną siłę roboczą i rozwinąć umiejętności o różnym poziomie trudności, oraz po czwarte powinna umożliwić badania i zaawansowane szkolenia, dzięki którym powstaną wysoce wyspecjalizowani eksperci, którzy rozwiną naukę i technologię w przyszłości (zobacz Radziwińska, 2002) .

Podkreśla się, że edukacja jest podstawowym prawem człowieka umożliwiającym rację bytu i jako dobro publiczne powinna być wspólnym przedsięwzięciem społecznym, procesem formułowanym i realizowanym w ramach polityki społecznej. (zobacz Zahorska, 2007, s. 93; Tang, 2015, s. 28). Zasoby ludzkie właściwe dla rozwoju gospodarek to pracownicy o wysokich kwalifikacjach zawodowych opartych o rzetelne wykształcenie, obeznani z techniką informatyczną, znający języki obce, mobilni oraz posiadający motywację do twórczego i efektywnego działania na rzecz nowo-

czesnej gospodarki (Gospodarka oparta na..., 2016). Osoby wyposażone w dobre wykształcenie teoretyczno-praktyczne oraz kapitał finansowy wykazują wyższą aktywność przestrzenną. Stąd regiony ubogie, słabo rozwinięte cechuje deficyt ludzi posiadających wiedzę i zdolności inwestycyjne. Na tych obszarach spotyka się zwykle słabo rozwinięty kapitał ludzki, silnie związany i uzależniony od miejsca przebywania. Podkreśla się, iż systemy edukacyjne powinny być dokładniej skoordynowane ze sferą realnego życia, natomiast edukacja powinna być inkorporatywna w odniesieniu do praktyki, a szczególnie do wymagań stawianych przez rynek pracy (Przygodzki, 2012, s. 117-118).

Istnienie znacznych grup ludności o niewystarczającym poziomie wykształcenia może stanowić zagrożenie dla ładu społecznego i gospodarczego oraz do zachwiania równowagi pomiędzy popytem a podażą na rynku pracy. Osoby bez wykształcenia lub z niskim poziomem wykształcenia stanowią dla państwa, społeczności lokalnej oraz rynku pracy problem socjalny. Duża liczba obywateli bez wykształcenia odpowiadającego aspiracjom i poziomowi rozwoju kraju stanowi hamulec dynamicznego rozwoju tego kraju oraz ogranicza możliwość ich życia na godziwym poziomie.

Cel i metoda badania

Głównym celem badań jest określenie zależności pomiędzy poziomem wykształcenia ludności¹ w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej, a sytuacją na rynku pracy, w szczególności poziomem zatrudnienia oraz bezrobocia. Celem prowadzonych analiz było również ukazanie różnic pomiędzy krajami oraz zmian zachodzących w poziomie wskaźników opisujących badane kwestie w latach 2006-2015. Zależności pomiędzy analizowanymi wskaźnikami oraz istniejące różnice i dystanse pomiędzy krajami przedstawiono dla trzech grup: 28 krajów członkowskich (UE-28), starej 15-stki (UE-15) (Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy) oraz nowych 13-stu krajów europejskich, które stały się członkami UE od 2004 roku (UE-13) (Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry).

Do oceny podjętej problematyki uwzględniono wskaźniki takie jak: odsetek ludności według osiągniętego poziomu wykształcenia w wieku 15-64 lata (X1, X2, X3), odsetek młodych ludzi w wieku 15-24 lata, którzy nie

¹ Wykształcenie to posiadany zasób wiedzy, umiejętności i sprawności umożliwiające jednostce poznanie otaczającego świata i skuteczne w nim działanie, wykonywanie określonego zawodu; wynik kształcenia i samokształcenia. Słownik Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/slowniki/wykszta%C5%82cenie.html> (21.12.2016).

pracują i nie uczą się (X4), wskaźnik uczestnictwa w kształceniu osób dorosłych w wieku 25-64 lata (X5) (zmiennie niezależne) oraz takie zmienne, jak wskaźnik zatrudnienia oraz stopa bezrobocia ogółem (Y1, Y5) oraz w zależności od osiągniętego poziomu wykształcenia (Y2, Y3, Y4, Y6, Y7, Y8) (zmiennie zależne) (tab. 1).

Tabela 1. Wskaźniki uwzględnione podczas analizy zależności pomiędzy poziomem wykształcenia i sytuacją na rynku pracy w krajach UE-28, UE-15 i UE-13

Wskaźniki charakteryzujące poziom wykształcenia	
X1	Odsetek ludności w wieku od 15 do 64 lata z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym lub bez wykształcenia (poziomy 0-2 według ISCED)
X2	Odsetek ludności w wieku od 15 do 64 lata z wykształceniem ponadgimnazjalnym, zasadniczym zawodowym, średnim zawodowym, ogólnokształcącym i policealnym (poziomy 3-4 według ISCED)
X3	Odsetek ludności w wieku od 15 do 64 lata z wykształceniem wyższym (poziomy 5-8 według ISCED)
X4	Odsetek młodych ludzi, którzy nie pracują i nie uczą się w % ogółu ludności w tej samej grupie wiekowej czyli 15-24 lata
X5	Wskaźnik uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ostatnie 4 tygodnie) w grupie wiekowej od 25 do 64 lat, ogółem
Wskaźniki charakteryzujące rynek pracy	
Y1	Wskaźnik zatrudnienia w ogólnej liczbie ludności w grupie wiekowej 20-64 lat
Y2	Wskaźnik zatrudnienia w liczbie ludności w grupie wiekowej 20-64 lat z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (poziom 0-2 według ISCED)
Y3	Wskaźnik zatrudnienia w liczbie ludności w grupie wiekowej 20-64 lat z wykształceniem ponadgimnazjalnym i policealnym bez wyższego (poziom 3 i 4 według ISCED)
Y4	Wskaźnik zatrudnienia w liczbie ludności w grupie wiekowej 20-64 lat z wykształceniem wyższym (poziom 5-8 według ISCED)
Y5	Stopa bezrobocia w % ogółem w grupie wiekowej 15-74 lata
Y6	Stopa bezrobocia w % w grupie wiekowej 15-74 lata z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (poziom 0-2 według ISCED)
Y7	Stopa bezrobocia w % ogółem w grupie wiekowej 15-74 lata z wykształceniem ponadgimnazjalnym i policealnym bez wyższego (poziom 3 i 4 według ISCED)
Y8	Stopa bezrobocia w % ogółem w grupie wiekowej 15-74 lata z wykształceniem wyższym (poziom 5-8 według ISCED)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat. Pobrane z <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (20-23.12.2016).

W celu zagwarantowania międzynarodowej porównywalności statystyk w dziedzinie edukacji Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury – UNESCO (ang. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) wprowadziła zmiany do stosowanej dotychczas wersji Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kształcenia - ISCED (ang. *International Standard Classification of Education*) – ISCED 1997, aby zagwarantować spójność z kierunkami rozwoju polityk i struktur kształcenia i szkolenia. Nowa klasyfikacja została przyjęta przez państwa członkowskie UNESCO na 36 Konferencji Generalnej UNESCO w listopadzie 2011 r.. Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym (UE) nr

81/2013 z dnia 29 stycznia 2013 r.² osiągnięte wykształcenie jest klasyfikowane następująco: poziomy 0-2 ISCED 2011 – maksymalnie wykształcenie gimnazjalne, poziomy 3-4 ISCED 2011 – wykształcenie ponadgimnazjalne i policealne (nieobejmujące wykształcenia wyższego), poziomy 5-8 ISCED 2011 – wykształcenie wyższe³.

Źródłem danych empirycznych były informacje gromadzone przez Europejski Urząd Statystyczny Eurostat na stronie internetowej <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. Analizie poddano 28 krajów Unii Europejskiej. Okresem badawczym były lata 2006-2015. Obliczono między innymi współczynniki zmienności (współczynnik zmienności V_s i rozstęp R), dynamiki I_s i korelacji r_{xy} . W celu dokonania opisu danych statystycznych zastosowano metodę opisową, porównawczą i tabelaryczną.

Zmiany w poziomie wykształcenia i sytuacji na rynku pracy w krajach Unii Europejskiej

W krajach członkowskich Unii Europejskiej 26,9% ludności w wieku 15-64 lata posiada wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, 46,4% wykształcenie ponadgimnazjalne, jednak nie wyższe niż policealne i 26,7% wykształcenie wyższe, przy czym kraje pod tym względem są istotnie zróżnicowane.

Dynamika zmian zachodzących w poziomie wykształcenia ludności zamieszkującej kraje europejskie odzwierciedla pozytywne tendencje w kierunku wzrostu jakości kapitału ludzkiego w zakresie posiadanej wiedzy, umiejętności i kompetencji zawodowych. Obliczone indeksy indywidualne jednopodstawowe I_s pokazują, że w latach 2006-2015, zarówno w krajach UE-28 ogółem, jak i grupie „starych” i „nowych” krajów członkowskich istotnie obniżył się odsetek osób z najniższym wykształceniem oraz istotnie wzrósł z wykształceniem wyższym. Dynamika przemian jest istotnie wyższa w „nowych” krajach członkowskich, aniżeli w „starych”, co oznacza pozytywną ewolucję w kierunku poprawy jakości kapitału społecznego krajów które dopiero od 2004 r. stały się członkami UE. „Stare” kraje członkowskie, od „nowych” istotnie różni mniejszy odsetek osób z średnim wykształceniem, jednak w tym zakresie w ostatnich latach nie zaobserwowano widocznych zmian w istniejących dysproporcjach.

² DZ.U.U.E.L.2013.28.1 z dnia 29 stycznia 2013 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 1051/2011 w odniesieniu do zbiorów danych jednostkowych do przekazywania danych (Tekst mający znaczenie dla EOG).

³ *International Standard Classification of Education ISCED 2011*, UNESCO Institute for Statistics, Montreal, Canada. <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf> (11.11.2016).

Tabela 2. Poziom wykształcenia ludności oraz sytuacja na rynku pracy w krajach UE-28, UE-15 i UE-13 oraz dynamika zachodzących zmian w latach 2006-2015

Wskaźniki	Grupy krajów	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	I_s dla 2015 r. (2006=100)
X1	UE-28	32,5	32,0	31,3	30,2	29,4	28,6	27,5	26,6	25,9	25,5	78,3
	UE-15	36,4	36,3	35,6	34,3	33,6	32,7	31,7	30,6	29,5	29,2	80,0
	UE-13	28,0	27,1	26,3	25,5	24,6	23,8	22,7	22,0	21,8	21,2	75,7
X2	UE-28	47,5	47,5	47,6	47,7	47,6	47,7	47,8	47,8	47,2	47,1	99,1
	UE-15	40,8	40,6	40,7	40,9	40,9	41,1	41,2	41,4	40,9	40,9	100,1
	UE-13	55,3	55,5	55,4	55,5	55,4	55,2	55,4	55,2	54,5	54,3	98,2
X3	UE-28	20,0	20,5	21,2	22,1	22,9	23,8	24,7	25,6	26,8	27,4	137,4
	UE-15	22,7	23,1	23,7	24,8	25,4	26,2	27,1	28,0	29,5	30,0	131,8
	UE-13	16,8	17,4	18,2	19,0	20,0	20,9	21,9	22,8	23,7	24,5	146,1
X4	UE-28	10,7	10,1	9,9	11,8	12,1	12,3	12,8	12,8	12,3	11,7	109,8
	UE-15	9,4	9,3	9,7	11,1	11,1	11,4	11,9	11,7	11,3	10,9	115,6
	UE-13	12,1	10,9	10,2	12,5	13,3	13,4	13,7	14,0	13,3	12,7	104,7
X5	UE-28	9,3	9,2	9,5	9,6	9,8	10,2	10,2	10,7	10,6	10,8	116,3
	UE-15	12,5	12,1	12,6	13,0	13,2	13,4	13,6	14,6	14,8	14,9	118,8
	UE-13	5,5	5,7	5,9	5,7	5,9	6,4	6,3	6,2	5,8	6,1	110,0
Y1	UE-28	69,7	70,6	71,0	69,1	68,1	68,1	68,0	68,0	68,9	70,0	100,4
	UE-15	71,6	72,3	72,5	71,1	70,4	70,1	69,6	69,4	70,0	70,6	98,5
	UE-13	67,4	68,7	69,3	66,8	65,5	65,7	66,1	66,4	67,8	69,2	102,7
Y2	UE-28	53,5	54,6	54,4	51,8	50,6	50,0	49,5	49,3	50,1	50,7	94,8
	UE-15	59,3	60,1	59,7	57,4	56,3	55,7	54,8	54,0	53,9	54,5	91,8
	UE-13	46,7	48,3	48,4	45,4	44,0	43,4	43,4	43,8	45,7	46,4	99,3
Y3	UE-28	71,4	72,3	72,4	70,0	68,8	68,5	68,2	68,0	68,7	69,6	97,4
	UE-15	72,9	73,6	73,6	71,8	71,1	70,5	69,8	69,4	69,7	70,3	96,4
	UE-13	69,8	70,8	71,1	67,9	66,1	66,1	66,3	66,2	67,5	68,7	98,5
Y4	UE-28	84,1	84,6	84,6	83,3	82,2	82,0	81,7	81,3	81,8	82,6	98,2
	UE-15	83,9	84,3	84,4	83,4	82,7	82,3	81,8	81,4	81,5	81,9	97,7
	UE-13	84,3	84,9	85,0	83,3	81,7	81,8	81,4	81,3	82,0	83,3	98,9
Y5	UE-28	7,4	6,5	6,3	8,9	10,1	10,1	10,8	11,1	10,5	9,6	130,2
	UE-15	6,8	6,3	6,3	8,4	9,1	9,5	10,7	11,2	10,7	10,1	149,6
	UE-13	8,1	6,7	6,3	9,4	11,2	10,7	11,0	11,1	10,2	9,1	111,6
Y6	UE-28	13,0	11,7	11,7	15,7	17,6	18,0	19,1	19,5	18,6	17,5	135,0
	UE-15	10,1	9,5	9,9	12,7	13,9	14,6	16,2	17,1	16,6	15,8	157,0
	UE-13	16,3	14,2	13,8	19,2	21,9	21,9	22,5	22,3	21,0	19,4	119,2
Y7	UE-28	7,2	6,2	6,1	9,0	10,4	10,4	11,2	11,6	10,9	10,0	139,2
	UE-15	6,6	6,0	6,2	8,3	9,1	9,6	11,0	11,6	11,2	10,4	158,3
	UE-13	7,9	6,4	6,0	9,8	11,8	11,2	11,4	11,5	10,6	9,5	120,7
Y8	UE-28	4,0	3,7	3,4	4,8	5,6	5,7	6,3	6,7	6,3	5,8	144,4
	UE-15	4,3	4,0	3,8	5,0	5,4	5,8	6,5	7,0	6,8	6,6	152,5
	UE-13	3,7	3,2	3,0	4,5	5,8	5,6	6,0	6,3	5,7	5,0	133,6

Legenda: I_s – współczynnik dynamiki dla 2015 r. (2006=100). Wskaźniki X1-X5 oraz Y1-Y8 opisane są w tabeli 1.

Źródło: obliczenia własne na podstawie Eurostat. Pobrane z <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (20-23.12.2016).

W krajach Unii Europejskiej istnieje dylemat związany ze wzrostem liczby młodych ludzi, którzy ani nie uczą się, ani nie pracują. O ile odsetek tych osób jest wyższy w grupie „nowych” krajów członkowskich (12,7%), to wartość indeksu I_s w latach 2006-2015 obliczona dla UE-15 na poziomie 115,6% świadczy o istotnym wzroście skali i konsekwencji tego problemu dla jakości rynku pracy w przyszłości, również w „starych” krajach członkowskich.

Istotną zaletą każdej dobrze rozwijającej się gospodarki jest mobilizowanie się osób w wieku produkcyjnym i będących już po zakończeniu edukacji formalnej (zinstytucjonalizowanej) do uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zawodowym, w celu podnoszenia swoich kwalifikacji i umiejętności w toku trwania dorosłego życia. W „starych” krajach członkowskich w 2015 r. co siódma osoba w wieku 25-64 lata uczestniczyła w kształceniu lub szkoleniu zawodowym, z kolei w grupie „nowych” krajów, była to zaledwie co szesnasta osoba. Dodatkowo w UE-15 wskaźnik ten w latach 2006-2015 wzrósł o 18,8%, a w UE-13 zaledwie o 10,0%. Zbyt mała dynamika przemian w „nowych” krajach członkowskich w zakresie kształcenia ustawicznego już po zakończeniu formalnej edukacji może niekorzystnie w przyszłości przyczynić się do ograniczenia jakości kapitału ludzkiego, do problemów w zakresie realizacji potrzeb rynku pracy na siłę roboczą o określonych kwalifikacjach.

Sytuację na rynku pracy w odpowiedni sposób odzwierciedlają zmiany w wartościach wskaźnika zatrudnienia oraz stopy bezrobocia ogółem oraz w zależności od poziomu wykształcenia ludności w dłuższym okresie. Dane zawarte w tabeli 2 pokazują, że w latach 2006-2015, o ile dynamika zmian odnośnie wskaźnika zatrudnienia nie była istotna, to nastąpiły niekorzystne zmiany w skali bezrobocia. Najniższy wskaźnik zatrudnienia występuje w grupie osób o najniższym wykształceniu (poziom 0-2 według ISCED) i rośnie wraz ze wzrostem jego poziomu. Podczas gdy wskaźnik zatrudnienia w grupie osób na poziomie wykształcenia 0-2 według ISCED wynosił 50,7%, to na poziomie 3-4 według ISCED – 69,6%, a na poziomie 5-8 według ISCED - 82,6%. Porównując dwie analizowane grupy krajów UE, w grupie „starych” krajów członkowskich wskaźnik zatrudnienia jest wyższy na poziomie wykształcenia 0-2 i 3-4 według ISCED, z kolei w grupie „nowych” krajów, wyższy na poziomie 5-8 według ISCED.

W wyniku kryzysu gospodarczego który rozpoczął się w Stanach Zjednoczonych w 2007 r. w krajach UE zaczęły pojawiać się problemy na rynku pracy co przełożyło się na wzrost bezrobocia. Na podstawie analizowanych indeksów dynamiki I_s można zaobserwować, że istotnie większy wzrost bezrobocia dotknął „stare” kraje UE ($I_s=149,6\%$), aniżeli te, które stały się członkami UE od 2004 r. ($I_s=111,6\%$). Największym bezrobociem dotknięte są osoby z najniższym wykształceniem, przy czym większa stopa

bezrobocia wśród osób z wykształceniem na poziomie 0-2 według ISCED występuje w „nowych” krajach członkowskich (19,4%). Jednak już wśród osób z wykształceniem na poziomach 3-4 oraz 5-8 według ISCED nieznacznie, ale większa stopa bezrobocia jest w „starych” krajach członkowskich (tab. 2).

Wpływ wykształcenia ludności na poziom zatrudnienia i bezrobocia w krajach Unii Europejskiej

Analizując dane przedstawione w tabeli 3 można zaobserwować, że istnieje istotna zależność korelacyjna pomiędzy wskaźnikami opisującymi poziom wykształcenia oraz poziom zatrudnienia i bezrobocia, przy czym zależność jest częściej istotna w grupie „starych” krajów członkowskich, aniżeli „nowych”.

Tabela 3. Zależności (r_{xy}) pomiędzy wskaźnikami charakteryzującymi poziom wykształcenia ludności i sytuację na rynku pracy w krajach UE-28, UE-15 i UE-13

UE-28								
	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8
X1	-0,40*	0,41*	-0,13	-0,22	0,31	-0,23	0,23	0,32
X2	0,13	-0,60*	0,05	0,11	-0,28	0,26	-0,24	-0,34
X3	0,42*	0,35	0,12	0,16	-0,02	-0,07	0,03	0,05
X4	-0,81*	-0,44*	-0,71*	-0,62*	0,59*	0,37	0,57*	0,49*
X5	0,61*	0,59*	0,57*	0,33	-0,29	-0,36	-0,33	-0,18
UE-15								
	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8
X1	-0,57*	-0,45	0,05	-0,50	0,55*	0,32	0,52*	0,51
X2	0,40	0,39	-0,05	0,33	-0,47	-0,38	-0,46	-0,40
X3	0,39	0,20	-0,02	0,36	-0,25	-0,02	-0,23	-0,28
X4	-0,86*	-0,77*	-0,67*	-0,83*	0,68*	0,59*	0,69*	0,61*
X5	0,68*	0,65*	0,49	0,61*	-0,47	-0,31	-0,52*	-0,43
UE-13								
	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8
X1	-0,36	0,46	0,29	0,31	-0,17	-0,56*	-0,28	-0,13
X2	0,06	-0,68*	-0,22	-0,37	0,01	0,53	0,04	-0,12
X3	0,49	0,34	-0,12	0,08	0,26	0,07	0,38	0,38
X4	-0,74*	-0,12	-0,58*	-0,39	0,53	0,05	0,43	0,46
X5	0,63*	0,47	0,46	0,14	-0,28	-0,31	-0,21	-0,08

Legenda: r_{xy} – współczynnik korelacji, * - korelacja jest istotna na poziomie 0,05. Wskaźniki X1-X5 oraz Y1-Y8 opisane są w tabeli 1.

Źródło: obliczenia własne na podstawie Eurostat. Pobrane z <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (20-23.12.2016).

Analizując kraje członkowskie ogółem (UE-28) można stwierdzić, że wraz ze wzrostem odsetka osób z najniższym wykształceniem maleje wskaźnik zatrudnienia ogółem ($r_{xy}=-0,40$), ale wzrasta wskaźnik zatrudnienia osób o najniższym wykształceniu ($r_{xy}=0,41$). Na poziom zatrudnienia wpływa istotnie odsetek ludności z wykształceniem wyższym ($r_{xy}=0,42$) oraz wskaźnik uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zawodowym, o czym świadczy dodatni współczynnik korelacji ($r_{xy}=0,61$,

$r_{xy}=0,59$, $r_{xy}=0,57$). Ujemny z kolei wpływ zarówno na poziom zatrudnienia, jak i stopę bezrobocia wykazał odsetek młodych ludzi, którzy ani nie uczą się, ani nie pracują.

Siła i zakres negatywnego wpływu liczby młodych ludzi niepracujących i zarazem nieuczących się na sytuację na rynku pracy jest niepokojąca, zwłaszcza w grupie „starych” krajów członkowskich, gdzie w przeciwieństwie do grupy „nowych” krajów członkowskich obliczone zależności były istotne w zakresie wszystkich analizowanych zmiennych. W „starych” krajach członkowskich wart uwagi jest niewątpliwy wpływ na poziom zatrudnienia i bezrobocia skali uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zawodowym już po zakończeniu formalnej edukacji, co potwierdzają istotne współczynniki korelacji.

W grupie nowych krajów członkowskich wpływ poziomu wykształcenia na sytuację na rynku pracy nie jest już tak widoczny i oczywisty, co obrazuje brak istotności obliczonych współczynników korelacji. Nie mniej jednoznacznie można stwierdzić, że im w kraju należącym do grupy UE-13 jest większy odsetek osób z najniższym wykształceniem (poziomy 0-2 według ISCED), tym większa jest stopa bezrobocia w tej samej grupie ($r_{xy}=-0,68$). W krajach UE-13 na poziom zatrudnienia, zwłaszcza zatrudnienia osób z wykształceniem na poziomie 3-4 według ISCED, których jest najwięcej w tej grupie krajów, negatywnie wpływa odsetek osób, którzy ani się nie uczą, ani nie pracują ($r_{xy}=-0,74$, $r_{xy}=-0,58$), a pozytywnie wskaźnik uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zawodowym ($r_{xy}=0,63$).

Wnioski

Kraje Unii Europejskiej pod względem poziomu wykształcenia są istotnie zróżnicowane. „Stare” kraje członkowskie (UE-15), w porównaniu do grupy „nowych” krajów UE-13, zamieszkuje istotnie więcej osób bez wykształcenia lub posiada je na najniższym poziomie, oraz równocześnie istotnie większy jest tam odsetek osób z wykształceniem wyższym. Znaczące jest, że następuje dynamiczny spadek odsetka osób o najniższym poziomie edukacji oraz dynamiczny wzrost osób z wykształceniem wyższym, przy czym dynamika zmian jest istotnie wyższa w krajach, które stały się członkami UE od 2004 roku.

Różnice i tendencje w poziomie wykształcenia znajdują swoje odzwierciedlenie w poziomie zatrudnienia i bezrobocia ludności. Istotną rolę aktywizującą lub spowalniającą poziom zatrudnienia lub bezrobocia w krajach europejskich odgrywa odsetek osób z najniższym wykształceniem, odsetek młodych ludzi, którzy nie pracują i nie uczą się oraz wskaźnik uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zawodowym już po zakończeniu formalnej edukacji, a siła znaczenia tych zmiennych jest wyższa w starych krajach członkowskich (UE-15), aniżeli nowych (UE-13).

Reasumując można stwierdzić, że wykształcenie ludności odgrywa istotną rolę jako uwarunkowanie dobrej pracy i godziwego wynagrodzenia, jest jednym z podstawowych czynników wpływających na rynek pracy, poziom zatrudnienia i bezrobocia ludności oraz w rezultacie przekłada się na rozwój gospodarczy jak również poziom i jakość życia. Wykształcenie społeczeństwa odgrywa istotną rolę dla rozwoju przedsiębiorstw, gospodarek krajów, a także dla samych ludzi, w aspekcie zwiększenia poczucia możliwości stabilnego zatrudnienia i w konsekwencji poczucia bezpieczeństwa życia.

Literatura

- Auleytner, J. M. (2006). *Edukacja i kreowanie kapitału ludzkiego*. W A. Kurzynowski (red.) *Polityka społeczna*. Warszawa: SGH IGS.
- Cybulski, L. (1999). *Edukacja a konkurencyjność regionów*. W M. Klamut (red.) *Konkurencyjność regionów*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Delors, J. (ed.) (1996). *Learning: the treasure within*. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century, Paris: Published by the United Nations Educational. Pobrane z <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001095/109590eo.pdf> (8.11.2016).
- Eurostat*. Pobrane z <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (20-23.12.2016).
- Gospodarka oparta na wiedzy*. Pobrane z <http://europejskiportal.eu/gospodarka-oparta-na-wiedzy/> (8.11.2016).
- International Standard Classification of Education ISCED 2011* (2011). Canada, Montreal: UNESCO Institute for Statistics. Pobrane z <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf> (11.11.2016).
- Nasiłowski, M. (2007). *System rynkowy. Podstawy mikro- i makroekonomii*. Warszawa: Wydawnictwo Key Text.
- Przygodzki, Z. (2012). *Konkurencyjność regionów*. W J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki (red.) *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Fachowe CeDeWu.PL.
- Radziwińska, T. (2002). *W stronę gospodarki wiedzy*. Nowe Życie Gospodarcze (6).
- Słownik Języka Polskiego PWN*, Pobrane z <http://sjp.pwn.pl/slowniki/wykszta%C5%82cenie.html> (15.11.2016).
- Tang, Q. (ed.) (2015). *Education 2030. Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4*, Paris: UNESCO. Pobrane z <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656E.pdf> (8.11.2016).
- Zahorska, M. (2007). *Zmiany w polskiej edukacji i ich społeczne konsekwencje*. W M. Marody (red.) *Wymiary życia społecznego. Polska na przełomie XX i XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.